

ERÄTAUKO ERIARVOISUUDESTA 26.3.2019

Tiivistetysti ja teemoiteltuna keskusteluiden kommentteja

Liisa Heinämäki

Ratkaisuista ja eteenpäin menosta: ”En tiennyt ajatelleeni tätä asiaa”

”On paljon esteitä, jotka estävät hetkeksi tai pidemmäksi aikaa yhteiskunnasta pudonneita pääsemästä takaisin kyytiin. Ei löydy loivaa ylämäkeä jota pitkin pääsisi mukaan. On vaan hirveitä hassuttelutyökokeiluita.”

- Kohtaaminen on kaikkien vastuulla. Sitä ei voi ulkoistaa.
- Yhteiskunta, jossa tarjotaan koulutus ja terveydenhuolto, tuottaa tasa-arvoa; se on oikeampi tapa kuin jälkikäteen tasata tuloja.

Eriarvoisuuden laajuus ja monisyisyys ja siihen vaikuttaminen:

- Ekologinen jälleenrakentaminen tarpeen.
- Ihmisten väliset suhteet, huomioimiset, havaitsemiset.
- Eriarvoisuutta vähentävien tekijöiden ja suojaavien tekijöiden nostaminen ja vahvistaminen.

Kokonaisuuksia tarvitaan:

- Jos järjestelmästä saisi sellaisen, että se tukisi koko yhteisöä; lastensuojelussa koko perhe, kun äiti sairastuu, ketä kaikkia se koskettaa.
- Jos ratkaistaan pistemäisiä ongelmia, kenttä pirstaloituu edelleen.
- Miten päästään eteenpäin, kun on puhuttu jo aika kauan? Esim. palveluiden laadun mittaaminen, ammattiin ohjaus jne; miten voitaisiin muuttaa asioita?

Positiivisen rakentaminen: ”Narratiivit! Kertomukset! Mitä arvostamme ja mitä jaamme!”

- Sosiaalinen jälleenrakennus? Hyvän rakentaminen jo olemassa olevan hyvän päälle.
- Mobilisaatio tarpeen, kansallis-globaali mobilisaatio, havahtuminen. Kampanjat ja tietoisuus yhteisöllisyyden merkityksestä. Yhteistä hyvän rakentamista, kaikista huolen pitämistä. Tarvitaan se eetos.
- Yhteiskunta on niin pirstaloitunut. Jos yhdessä tehdään jotain, se alkaisi eheytyä.
- Onko mitään sellaista jäljellä, mitä puolustamalla voisimme vastustaa eriarvoistumista. Ja mitä uutta pitäisi luoda?
- Onko meillä sellainen normi, että me tuodaan esiin vain huonot kokemukset. On äärimmäisen tärkeää, että ne nostetaan esiin. On meillä tosi onnistuneita juttujakin paljon.

- Niin kauan kuin on toivoa. Toivon ylläpitäminen. Asioihin pitää ja voi vaikuttaa. Miksei voi ajatella, että mikä tahansa on mahdollista?

”Aina pitää muistaa, että puhutaan ihmisistä ei numeroista”

Mikä on turhauttavaa? Seurataan tuloeriarvoisuutta, katsotaan pieniä muutoksia siellä aivan kuin se olisi relevantti päämäärä. Tuloerojen mittaaminenkin on vaikeaa. Oikeaa mittaria ei välttämättä löydy. Miksi mittari on valittu ja millä sitä seurataan? Sitä saat mitä mittaat.

Mikä on tärkeää? Katsoa hyvinvointipalveluita ja tulonsiirtoja ja katsoa, hoitavatko ne tehtävänsä kunnolla.

Avoin kysymys: Mitä me tavoitellaan? Mihin tyydytään?

Kokemuksia pitää kuulla:

- On aika alkaa puhua kokemuksista, eikä tuijottaa pelkkiä mittareita. Voi olla kaikki mahdollisuudet paperilla, mutta kokemus voittaa mittarit.
- Eriarvoisuuden tunne pitää ottaa vakavasti.
- Miten kokemuksia pystyy kvantifioimaan?
- Pelkät mittarit ei riitä, jos et ymmärrä ihmisen kokemusmaailmaa.

Mittaamista tarvitaan:

- Mittarit ovat hyödyllisiä ainakin päätöksenteossa. Mittaaminen on tapa kerätä yhteen muiden kokemuksia ja tehdä niistä ymmärrettäviä.
- Täytyy pystyä mittamaan muutakin, ei aina se kustannustehokkuus.
- Väestötasolla saadaan esim. rekisterit, millä tavalla tuloerot, koulutausta jne. vaikuttaa.
- Yhteiskunnallinen päätöksenteko: meidän pitää tietää, mitä maalitaulua me tähdätään.
- Täytyy olla jotain mittaustietoa, että miten yleinen juuri tämä ongelma on.

Mitä tavoitellaan? Että siirryttäisiin materiaalisesta vertailusta johonkin muuhun? Ihmisethän myös tavoittelee ja arvostaa eri asioita.

Ympäristön hyväksyntä on merkittävää. Subjektiiiset näkökulmat siihen omaan sijoittumiseen suhteessa muihin, niin siitähän tulee eriarvoisuuden kokemus ja tunne.

- Ihmiset voi olla eri lailla onnellisia ihan itse, vaikka mittareilla ja muiden silmissä saattaisi mennä huonosti. Miten niin olen syrjäytynyt, jos mulla on tosi toimiva yhteisö?
- Kokemus: aina mitataan itseämme suhteessa toisiin ihmisiin. Ihmiset kokevat, että meillä on huonommin asiat kuin heillä.
- Jos ihmiset ovat saaneet valita itse ja heillä on ollut yhtä verran rahaa käytössään, silloinhan tilanne ei ole eriarvoistava.

”Vahvat pärjäävät, heikot heikkenevät”

Vaikutusmahdollisuudet:

- Miten varmistetaan, että luomalla vaikutusmahdollisuuksia ei lisätä eriarvoisuutta? Yleensä ne vaikuttavat, joilla on tietoa ja ymmärrystä, eivät ne jotka ovat muutenkin hiljaa.
- Avoimessa yhteiskunnassa suositaan niitä, joilla on kykyä vaikuttaa
- On olemassa tukipolkuja, mutta nykyään polut ovat pirstaleisia. Saatat saada jostain apua, mutta kun olet yhtä apua saanut, jäät taas yksin.

Normit ohjaavat sekä palveluita että omaa toimintaa:

- Normit ohjaavat palveluita, palvelut ja järjestelmä hyödyttävät niitä, joilla on voimavarat hyödyntää niitä. Jos olet työtön asunnoton, saat apua. Mutta jos olet peliongelmainen, et olekaan apua ansainnut.
- Mitä heikommassa asemassa olet, sitä todennäköisempää on, ettet äänestä.
- Lapsena sen vain hyväksyi, että asiat ovat näin.
- Julkisten normien lisäksi oman yhteisön normit, millainen vähemmistö esim. romanien yhteisö: mitä hyväksyy, mitä ei.
- Kulttuuriset erot: maahanmuuttajanuoret haluavat nopeasti töihin ja rahaa, koska haluavat auttaa perhettään. Kantasuomalaisilla nuorilla omat säästötilit jne.

Erilaiset lähtökohdat:

- Kaikilla ei ole mahdollisuutta yhteiskunnan tarjoamaan tai itse ostettuun apuun.
- Lapsena koettu köyhyys vaikuttaa kognitiivisiin kykyihin.
- Ne, joilla ei ollut tukijaa, patistajaa ja maksajaa, niin harrastuksetkin syrjäyttää.
- Huonoista oloista tulevat eivät hanki lapsilleen pitkää koulutusta.

Asenteisiin vaikuttaminen:

- Voimakastahtoinen, joka osaa, saa tahtonsa läpi. Se, joka ei osaa ja pysty, jää sivuun.
- Mikä saa toiset yrittämään asiansa eteen ja toinen vaan lannistuu ja painuu kaikkeen lokaan?
- Voivottelemalla ei maailma muutu.

”Mä kuulen nyt päässäni ne kaikki opettajat ja neuvolatädit, että ei voi...”

Stereotyyppiä ohjaavat palveluissa:

- Maahanmuuttajalapsia, lastensuojelun lapsia jne. ohjataan ammattikouluun eikä lukioon; ohjataan tiettyihin ammatteihin tuomatta esille mahdollisuuksia ja kuulematta omia toiveita.
- Opettajat ovat usein keskiluokkaisesta perheestä.
- Normit ja arvot ovat sukupolvien välillä erilaiset.
- Lähestymistapa on usein holhoava. Ihmiset muuttuvat objekteiksi.
- Vaikka miten paljon tekisi töitä nuoresta saakka, on jatkuvasti todistettava, että ei ole sossupummi.

- Haastavaa, kun oletukset pitää kaiken vaikeuden lisäksi murtaa ja aina olla todistamassa omaa pärjäämistään, myös niille, keitä ei tunne.
- Tasa-arvo on minulle myytti.

Stereotyyppiä siirtyvät omiin asenteisiin:

- Sitä alkaa asettaa itselleen matalampia vaatimuksia.
- En ansaitse samoja oikeuksia kuin muilla.
- Mikä alitajuntainen vaikutus on siitä, kuka kuuluu mihinkin ryhmään.
- Jos et näe ihmisiä, joihin voisit samastua korkeissa asemissa, niin ajattelet, että jotkut asiat eivät ole sinua varten. Rohkaisevat esikuvat puuttuvat.
- Joskus eriarvoisuus ei kumpua rakenteista vaan kumpua sisäsyntyisesti. On niin valmistautunut mentaalisesti, että se on jo itseään toteuttavaa.
- Sisäistetty eriarvoisuus ja miten siihen voidaan tarttua. Jos olet köyhästä perheestä ja sisäistät siellä tietyt arvot ja sisäiset normit. Lisäksi tulee yhteiskunnan vaikutus, että tulee vähän kuin tuplavaikutus.

”Ihmisiä katsotaan alaspäin”:

- Ihmiset kokevat tulleensa huonosti kohdelluksi. Ollaan sellaisessa yhteiskunnassa, että kaikkein huono-osaisimpien pitää taistella.
- Jos ihmiset kokevat, että ovat petettyjä, he vastaavat siihen. Nettivihapuhe voi olla kanava saada tykkäyksiä ja huomiota.
- On tyhmää tunkea kaikkia yhteen muottiin.

Rakenteet ja tilat: ”Voisiko museokortti olla osa sosiaaliturvaa?”

”Enemmän avoimia, luonnollisia, matalankynnyksen foorumeja missä tavataan muitakin.”

”Meillä on kuitenkin kaksi järjestelmää, joissa tavataan kaikki: neuvola ja peruskoulu. Meillä on rakenteet olemassa tunnistaa niissä palveluissa sitä moninaisuutta.”

Yhteiset tilat: ”Rakenteilla ei voi paikata toista ihmistä”

- Millainen tila on esteetön, myös muuten kuin rakennuksena? Tilat ovat tiloja, ihmiset luovat sen ilmapiirin ja ihmiset kokevat ilmapiirin eri tavoin.
- Kohtaamispaikkoja, mahdollistavia tiloja, joita voidaan käyttää monella tavalla.
- Julkiset tilat (esim. kirjastot) vaativat tiettyä käyttäytymistä, kirjoittamatonta kansalaistaitoa, käytöskoodia, jota et välttämättä tunne. Pitäisi osata toimia niin, että sinut otetaan vakavasti. Jos suhtaudutaan ei-osaaviin torjuvasti, käännytetään pois.
- Museot; julkisia tiloja, joissa tuhansia neliöitä käytettävissä!
- Ryhmiä ja kerhoja löytyy, mutta voi olla vaikea löytää omaa ryhmää/kerhoa, jos ei puhu kieltä, ei tunne tervetulleeksi. Ryhmät on homogeeniset.
- Käyttäjillä on pelko, että toiminta loppu. Toisilla on valta laittaa paikka kiinni.

Yhteiskunnan rakenteissa ohjausta tiettyihin suuntiin:

- Yhteiskuntavastuu, paikallisyhteisöt reagointikykyisinä.

- Onko kustannustehokkuus on se ensimmäinen normi, mitä me palvelaan?
- 90-luvun laman jälkeen turvallisuuden tunne hävisi, poukkoilevuus tuli tilalle.
- Nähdä ihminen kokonaisuena koko elämänkaaren ajan – kokonaisvaltainen ohjaus läpi elämän.
- Kaikki eivät hae esim. työmarkkinatukea, koska byrokratia on niin monimutkaista. Kelan kirjeen saaminen kotiin on jokaiselle kammotus, jos jotain onkin unohtunut.
- Koulussa ei ole arvosteluvapaita tilanteita.
- Lasten tulee voittaa jotkut piirikisat tai jäät ulkopuolelle kaikesta.
- Asenne palveluissa erilainen, jos tulee Lauttasaaresta kuin jos tulisi Kontulasta tai Vuosaaresta.

Vastuut ja valta: ”Eriarvoisuus kumpuaa petetyksi tulemisen tunteesta”

- Onko Suomessa edelleen tahtoa pitää yhteiskunta tasa-arvoisena? Tai hyväksytäänkö ajatus siitä, että joillakin menee paremmin kuin toisilla?
- Eikö aina ole niin, että aina kun hallitus on vallassa, sitä kritisoidaan? Rakenteellinen eriarvoisuuden ilmiö, että on valta ja on kansa, joten aina ollaan jännitteisessä kentässä.
- Ehkä päättäjät haluavatkin, että ollaan hajallaan: hajoita ja hallitse?
- Kaikkien tulisi saada tieto ymmärrettävällä tavalla.
- Poliitiikka on kaupankäyntiä, että sinä saat sitä ja minä saan tätä.
- Eriarvoisuuden tarkastelu osana lainvalmistelua, että se asia vaan keskusteltaisiin auki.

Rakenteet erottavat kokemuksia:

- Juridisesti pitää vahvistaa, että sun pitää näyttää lappu.
- Ihmisten asenteet ja tavat tulee lainsäädännön perässä.
- Meidän pitäisi varoa, ettemme päätyisi Twitter-demokratiaan ja ratkaisi vain äänekkäimpien ongelmia.
- Projektimaailmassa yhteydet ja sillat pitäisi turvata myös jatkossa. Muuten se on yksi hylkäyskokemus lisää.
- Tietyt harrastukset ovat mahdottomia kaikille lapsille. Osa tiloista on kaupungin, osa muiden. Monesti liikuntahallille tulee jostain kaukaa joku porukka lasten sijasta.

Palvelukokemukset jäävät varjoon:

- Nuorten palvelukokemuksia ei mitata.
- Tuntuu, että koulu on hankala, vaikka syytetään, että oppilaat ovat hankalia.
- Palvelujärjestelmä koettaa tehdä tasa-arvoista työtä, mutta ei onnistu siinä. Ohjeet purevat esim. keskiluokkaan ja yläluokkaan, jotka jo nyt voivat hyvin.

Työttömyys eriarvoistaa: ”Me ollaan hirveän työ- ja koulutuskeskeisiä”

- Työttömyys on Suomessa stigmatisoitunut ja johtaa eriarvoistumiseen.
- Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu, että kulussit pidetään kunnossa; ei puhuta työttömyydestä ja epäonnistumisista. Voisivatko julkiset ulostulot poistaa stigmaa ja vähentää häpeää?

- Työttömyysjärjestelmä ei toimi: byrokraattista, ”lomakeviidakko”, näennäistä toimintaa, joka johtaa epäluottamukseen järjestelmää kohtaan.

”Järjestelmä pitää ihmiset varpaillaan”:

- Kelan lomakkeen täyttäminen voi olla joillekin saavuttamattomissa.
- Ihmisiä kyykytetään, ihan kuin ei olisi muuta elämää - ihmisarvoa ei kunnioiteta.
- Ei ole valinnan varaa päättää omista asioista.
- Yleinen oletus Suomessa on, että ihmiset haluavat hyötyä järjestelmästä. Yhteiskunta ei voi rakentua siihen oletukseen.
- ”Ahkeruus palkitaan” ei pidä enää paikkaansa.

”Eriarvoistavat käytännöt ja kieli ovat iso osa arkea”

- Ihmiselle voi olla tosi voimaannuttavaa ja hyvää, että saa välillä olla oma itsensä - vertaisryhmien ym. arvo.
- Käytäntöjä on vaikea huomata, helppoa on mennä putkinäköisenä.
- Eriarvoisuus on helppo ohittaa, kun arjessa seuraa omia rutiineja.
- Emme enää kyseenalaista, vaan olemme niin tottuneet.
- Kieli tuottaa eriarvoisuutta/syrjäytymistä. Ei vain maahanmuuttaja, myös muita vaikeuksia.
- Sanat kuten arvo, eriarvoisuus, tasa-arvo, ihmisarvo, arvostus ovat kaikki ladattuja.

Arjen kokemukset:

- Katseet: on helppo sanoa, että älä välitä, mutta kun ne täyttävät koko päivän, se on väsyttävää.
- Jos luonnollinen tukiverkosto puuttuu, vuorovaikutustilanteita tai yhteisöjä voisi olla myös muita. Puheella saadaan aikaan sekä vieraantumisen tunteita että yhteyttä.
- Retoriikka – miten puhutaan asioista? Me olemme jotenkin vanhakantaisessa rakenteessa.
- Arvioidaan ja autetaan rutiininomaisesti tietyssä tilanteessa. Adoption jälkeen: tulimme onnellisiksi, kun meidän auttaminen lopetettiin.
- Ihmisellä pitää olla kokemus, että hän voi itse vaikuttaa elämäänsä.

Kaikkien pitää toimia:

- On helppoa aina sanoa, kenen muun pitäisi tehdä jotain.
- Jos kaikki katsoisivat omia tekemisiään aivan oikeasti, miten tänään kohtelin toisia, mitä tein tänään.
- Muutamalla muutoksella voidaan mullistaa asioita. Esim. jos harrastukset osana koulua, ne mahdollistetaan kaikille lapsille. Asioita voi valita, asioita voi tehdä toisin.
- Kun puhun "noista toisista" on helpompi olla ennakkoluuloinen, mutta kun lukee itsensä mukaan on helppo aloittaa. Toisiin ei ole vaikutusvaltaa, mutta itseensä on kohtuullisen paljon.

Kenen muun pitäisi käydä tätä keskustelua?

- Kaikkien; nyt olimme keskiluokkainen kupla dialogissa.

- Päätäjien pitäisi keskustella. Heidän, jotka suunnittelevat opetusmalleja pitäisi jutella normi-ihmisten kanssa ja ymmärtää heitä. Ei olla numeroita eikä väkilukua, ongelmat päättäjille inhimillisemmiksi.
- Tavallisella kaduntallaajalla olisi paljon saatavaa päättäjien kuulemisesta, ei vain toisinpäin.

Miten tähän on tultu?

- Monet ajattelevat subjektiivisesti tilannetta: jos minä olen pystynyt, niin muutkin pystyvät. Ei ole empatiaa, eikä osata samastua heikommassa asemassa oleviin. Ehkä ne, joilla menee hyvin, ajattelevat, että se on omaa ansiota.
- Pistemäinen asioiden korjaaminen ja palvelukentän pirstaloituminen ovat saman ilmiön eri oireita. Päätöksenteko ei perustu tutkittuun tietoon ja tilastoituun faktaan, että nämä asiat vaikuttavat näihin, vaan yritetään vaikuttaa niihin asioihin, mistä kunakin hetkenä nousee kohu.
- Järjestöt ja tutkijat ovat tehneet vuosikymmenet työtä ja osoittaneet, missä korjattavat kohdat ovat, mutta asioille ei mitään tehdä.
- Ihmisten pitäisi ymmärtää, mitä etuoikeuksia niillä on syntymästään, jotta ymmärtäisivät, miten isolta takamatkalta toiset lähtevät.

Seuraavat teemat on tässä esitetty suppeasti, mutta keskusteluissa ne olivat poikkileikkaavasti läsnä lähes joka teemassa. Tässä vain eräitä erillishuomioita:

Yhteisöllisyyden kaipuu kiteytyy keskusteluun eriarvoisuudesta?

- Yhteisöllisyys ei ole vain rakenteellisia asioita vaan tahdon, havahtumisen ja innovaatioiden aluetta.
- Eriarvoisuuteen liittyy myös hyväksyminen, suvaitsevaisuus.
- Pitkään on rakennettu palveluja ja ammattikuntia, ei ole rakennettu yhteisöjä. Onko menty liian pitkälle rakennekeskeisyydessä? Mikä oli perimmäinen tarkoitus siinä hyvän tekemisessä?
- Turvaverkko on todella tärkeä, että uskaltaa edes kokeilla; ottaa riskejä, lähteä opiskelemaan jne.
- Nyt haikaillaan yhteisöllisyyden perään, mutta yhteisöllisyys syntyy monissa maissa, koska valtio ei tue eikä yksin pärjätä.

Maahanmuuttajilla monia tulokulmia eriarvoisuuteen

- Monet ilmiöt, mistä puhutaan eivät liity maahanmuuttajuuteen; erilaisuus voi johtaa eriarvoisuuteen, eikä ainoana erona ole maahanmuuttajuus.
- Byrokratia on tosi vaikeaa. On ihan sama, annetaanko pino valkoista paperia, jos ei osaa kieltä.
- Kauheaa ajatella, että erotetaan perheestä. Poika kantaa vastuuta muusta perheestä, koska osaa englantia ja käy töissä.
- Suomessa ainoa mittari, että on kotoutunut, on että olet töissä eli tuottava kansalainen.
- Minulle oli tosi vaikeaa päästä yhteiskuntaan toisten suomalaisten kanssa. Jos et puhu täydellisesti, kukaan ei halua puhua sun kanssa.

- Maahanmuuttajat integroidaan opinnoissa liian aikaisin, mikä on opettajalle vaikeaa.
- Asenteista kertoo, että tummaa lääkäriä luullaan helposti sairaanhoitajaksi.
- Minulta kysytään, onko täällä joku työntekijä paikalla (olen ulkomaalainen).

Resurssit oikeaan paikkaan: ”Täytyy mennä ulos maailmaan”

- Eroja voidaan tasoittaa, jos varat ohjataan oikein.
- Heikkojen puolella liian vähän väkeä, siihen ei laiteta resursseja, että voitaisiin hoitaa asia niin, että ihminen pääsisi pois eriarvoistavasta tilanteesta.
- Oppilaan ohjaukseen pitäisi panostaa enemmän! Jos oppilas saa apua/kannustusta löytämään omaa potentiaalinsa, hänellä on paremmat mahdollisuudet pärjätä tulevaisuudessa.
- Enemmän edistävää /ennaltaehkäisevää/ ennaltarohkaisevaa toimintaa koulussa ja aikaisemmin (varhaiskasvatuksessa/neuvolassa jne). Nyt resursseja käytetään ongelmanratkaisuun ennemmin kuin ennaltaehkäisyyn.
- Lapsuuteen kohdistettu tuki, ei pelkästään absoluuttisesti vaan myös suhteellisesti. Meidän neuvolajärjestelmä on tosi tärkeässä roolissa.
- Ammattikoulut: reformin jälkeen lähiopetusta vähennetty – nuoret menevät työharjoitteluun ilman perusosaamista. Unohdetaan, että he ovat niin nuoria vielä ja tarvitsevat tukea sekä ohjausta. Jotkut pärjäävät, mutta suurin osa ei.
- Kotona olevat, osattomat nuoret. Työllistetään paljon sosiaalityön ammattilaisia, jotka kysyvät, mistä sellainen nuori löytyy. Et voi sitä tietääkään: joku kuppilassa, joku metroasemalla, joku kotona... Täytyy mennä ulos maailmaan, ei ole luetteloa, josta heidät voi etsiä.
- Helsingissä on muutettu opettaja-oppilas-suhdetta sen mukaan, millä alueella koulu on. Siitä on hyviä kokemuksia.

”Kuvitellaan että koulutusjärjestelmämme on tasa-arvoinen, mutta ei ole”

- Miten kaikki saisivat mahdollisuuden kehittää omaa potentiaalinsa?
- Vanhemmat ajavat sitä, että pitää olla erilaisia vaihtoehtoja. Koulussa pitäisi olla tasavertainen.
- Vanhempien/perheen tausta, tuki ja tilanne vaikuttavat koulukäyntiin ja tulevaisuuteen. Lukioon meneminen ei ole itsestään selvä: kirjat ja välineet maksavat.
- Kodin ja koulun yhteistyö erittäin tärkeä. Miten maahanmuuttajaperheen kanssa tehdään yhteistyötä kun yhteistä kieltä ei ehkä löydy?
- Ylisukupolvisuuden katkaiseminen on tärkeää: ymmärtääkseni esikoulu on pakollinen. Tämä ajatus pitäisi viedä pidemmälle.
- Tämä on myös kansantalouskysymys: miten me saadaan jokainen ihminen toteuttamaan omaa itseään, kuten haluaa? Meillä jää potentiaalia käyttämättä.
- Miten suhtaudutaan lapsiin, jolla on ”erityistarpeita”? Stigma.